

Pedres que parlen*

per Joan Abad i Albert Aulines

---

* Publicat el 12 de febrer de 2006 al Dominical del Diari de Girona (pàgines 8 i 9).

Vallparadís és un topònim amb connotacions romàntiques. El nom ens condiciona i ens incita a pensar, efectivament, en el Paradís bíblic. Però si substituïm la temàtica bíblica per el més pur i actual mercantilisme, per exemple podem pensar en la Isla Bonita: una platja exòtica, roba de vestir acolorida i aigües cristal·lines, mentre assaborim la vida amb uns Mojitos o unes Margarites. Abans de saber-ne res, d'aquest lloc, per a nosaltres tenia altres connotacions. Pensàvem en estratègies de venda de pisos. Imaginàvem un empresari espavilat promocionant vivendes de quaranta metres quadrats a preus de Manhattan. Però no és així. Vallparadís és un lloc habitat i amb nom propi des de molt antic. Els seus orígens els hem de situar a l'entorn de l'any 1000.

Municipium Flavium Egara és el nom llatí de l'actual Terrassa. L'origen de la ciutat l'hem de buscar, doncs, en l'època de la colonització

romana, l'any 139 aC. Però les primeres manifestacions de poblament les trobem en els enterraments de can Misser, que són de l'Edat del Ferro. A la riba esquerra de la riera de Vallparadís, l'any 1110 Ramon Berenguer III va permetre la construcció d'una nova fortalesa al municipi. Aquesta, el 1344, per donació de la família dels Centelles, va ser convertida en la Cartoixa de Vallparadís, solemne monument romànic que

Figura 1: Molars de cavall (*Equus stenonis*).

lentament va sortint de la seva franca decadència. Acabarà formant part del conjunt de serveis culturals d'aquesta ciutat, en altres temps capdavantera en el teixit industrial de Catalunya. Passejar pel seu casc antic, actualment, és com fer un volt per qualsevol dels pobles grans de les comarques gironines. El trànsit rodat ha desaparegut i els vianants hi poden caminar sense patir cap ensurt. Aquesta transformació és fruit de moviments veïnals i de competents agrupacions polítiques, compromeses amb els seus discursos progressistes. Primer paraules i després, actes. No es d'estranyar, doncs, que Terrassa, com el Fènix, reneixi de les seves cendres, de temps molt durs i torni a ocupar un lloc destacat en el motor econòmic català.

Anem per feina. El quatre de febrer de 1998 els paleontòlegs Xavier Berástegui, Jaume Casanovas i Salvador Moyà van presentar a Tribuna d'Arqueologia "*El jaciment paleontològic de Cal Guardiola. Una finestra oberta al plistocè inferior de Catalunya. Contextualització geològica*". Aquesta memòria era el resultat d'uns mesos d'una excitant excavació que va tenir lloc a la base -als fonaments- del modern edifici de Mútua de Terrassa, al marge dret de la riera i a tocar el pont que uneix els nuclis fundacionals de la ciutat. En les seves conclusions, després d'acabar l'excavació d'urgència que va durar sis mesos, situen les troballes en el la part alta del plistocè inferior, en concret a l'entorn d'un milió d'anys. El jaciment és molt ric, amb gran diversitat de troballes: s'hi identifiquen un mínim de trenta-una espècies d'animals, i, a més a més, restes de flora mediterrània, totes elles recuperades en un òptim estat de

conservació. Entre els grans vertebrats, cal destacar la presència d'elefants (*Archidiskodon meridionalis*), cavalls (*Equus Stenonis*), porcs (*Sus scrofa*), hienes (*Pachy-crocuta brevirostris*), rinoceronts (*Stephanorhinus sp*), cànids (*Canis etruscus*) hipopòtams (*Hippopotamus amphibius*), aquests últims els més ben representats, els mateixos que actualment habiten l'Àfrica. No cal oblidar la presència d'un primat de l'espècie *Macaca silvana*, braquiador, associat a les boscúries. Fa un milió d'anys, el Vallès, efectivament, era un petit paradís tropical o semitropical. La conclusió aportada per l'estudi ens explica que aquesta fauna i flora són una associació única a Europa. Així, cal Guardiola és un jaciment excepcional, com pocs n'hi ha al món, segons els autors, però, tot i que els investigadors apunten en la direcció correcta, no hi troben evidències clares d'ocupació humana. Esmenten els jaciments d'Atapuerca, en concret TD-6, dient que l'evidència més antiga de la presència d'aquells homínids vinguts d'Àfrica no depassa la xifra d'un milió d'anys.

El vuit d'agost de 2005, l'equip de Prehistòria de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona, dirigit pel Dr. Eudald Carbonell, juntament amb els paleontòlegs que van treballar al jaciment de Cal Guardiola, reprenen les excavacions al marge esquerre de la riera a uns cent metres en línia oblíqua (angle d'uns 15°) del jaciment anterior. Aquesta és una intervenció planificada d'antuvi. Els investigadors, atents a les obres d'infraestructures públiques, esperaven el moment que es comencessin els treballs.

Els fets són aquests: s'està construint una estació dels Ferrocarrils de la Generalitat de

Catalunya i els moviments de terres són espectaculars. Amb el precedent d'abundant fauna a tocar del lloc dels treballs, comencen a inspeccionar les rases, els munts de terra i els perfils del colossal talús, de més de vint metres d'altura. Enmig de la fauna, abundant i variada, hi destaquen petites eines, tallades sobre roques locals: pòrfirs, lidites quarsos, algun sílex... I amb els útils, neix una discussió transcendent: aquests petits artefactes són, realment, indústria lítica? Els dos codirectors, en Joan Garcia i en Kenneth Martínez, passen quinze dies de gran incertidum. Els útils, si ho són, s'assemblen més al Mode 1 de tradició africana que no pas al tradicional europeu, més evolucionat, entenent com a "evolucionat" la presència d'artefactes més grans, com ara choppers, nuclis de talla, ascles de gran format... Allò no podia ser. Calia estar-ne segurs, perquè els únics antecedents peninsulars, efectivament es trobaven a TD-6 i als jaciments granadins d'Orce, que depassen el milió d'anys.

El jaciment de Vallparadís, si es confirmava la presència d'activitat humana, canviava d'estadi: passava de ser un jaciment únicament paleontològic a ser un jaciment a més a més antròpic, la qual cosa garantitzava la continuïtat en els treballs, atès que la informació que aportaria seria, també, única al continent europeu. Amb el convenciment que es trobaven amb aquesta segona possibilitat, van demanar més mitjans i que s'allargués el temps de la intervenció d'urgència. Actualment, cinc mesos després de l'inici de la intervenció arqueopaleontològica, hi treballen seixanta persones i el nombre d'aquest arcaics però

efectius instruments s'apropa a la increïble xifra de deu mil. És, certament, el jaciment europeu on s'ha identificat i catalogat el més alt nombre d'aquests minúsculs artefactes lítics, naturalment acompanyat del mateix tipus de fauna localitzada a Cal Guardiola.

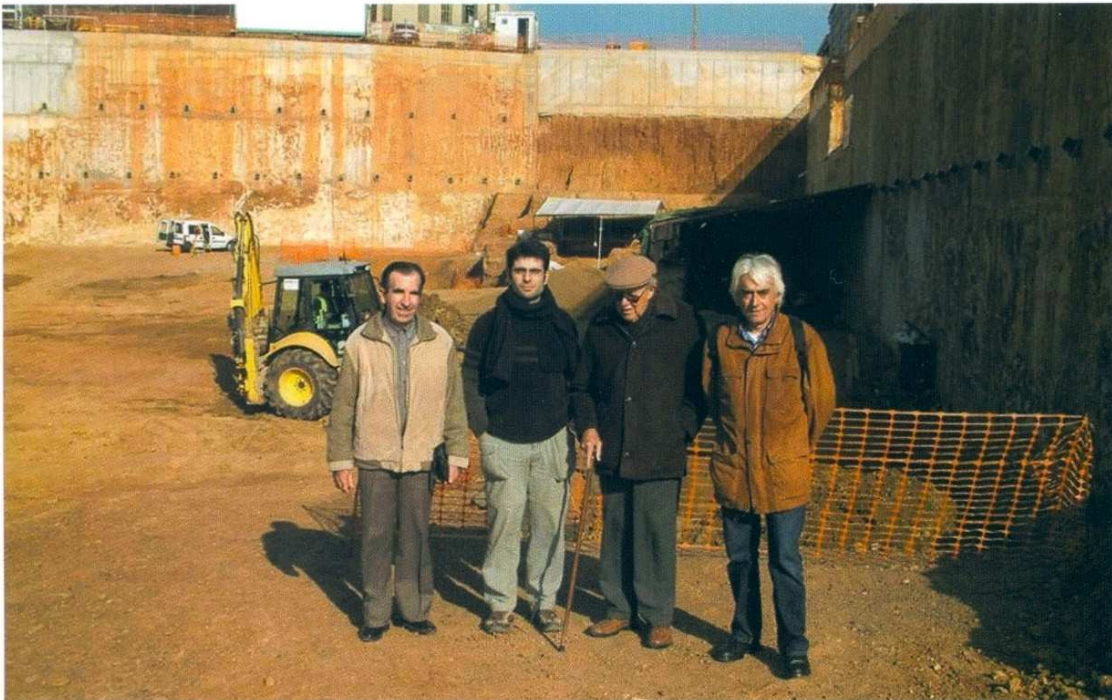
Recordem un titular de la prestigiosa revista *National Geographic*. L'articulista, per referir-se o descriure els cranis de Dmanisi (Georgia), copçava l'atenció del lector anunciant: "*Els primers europeus tenien un cervell de mosquit!*" Sempre ens ha agradat que algú, de manera irreverent, trenqui pel mig els esquemes i espatlli qualsevol mena de litúrgia avorrida i carrinclona. El titular ens sembla fantàstic. L'entén tothom. Així, els homínids de Vallparadís, a part de tenir un cervell de mosquit, confeccionaven uns útils de pedra amb consonància amb el seu òrgan rector. La qual cosa no vol dir que fossin uns éssers amb poca capacitat per discernir. És a dir: no eren estúpits. Hem de pensar en ells com a éssers socials, capaços de viure en un medi molt hostil, d'ajudar-se, amb tots els matisos que pugui tenir aquest sofisticat concepte, de comunicar-se, encara que el llenguatge com actualment l'entendem, sigui ben diferent. En resum: eren ben capaços de controlar l'entorn i ser al capdamunt de la cadena alimentària -menjar i estar atent a no ser devorat- en aquell paradís biològic, ara desaparegut però tantes vegades somniat.

Terrassa i els departaments administratius pertinents de la Generalitat de Catalunya, han apostat per la Cultura. Si el projecte dels companys de la URV arriba a bon port, aquesta ciutat vallesana allotjarà un Bé Cultural de

primer ordre. La cultura, que al capdavant és informació, modifica per bé les persones. La prehistòria, i en concret aquest episodi terrassenc de Vallparadís, se sumarà a la fragmentària informació que tenim d'aquells temps remots i aportarà una mica més de llum al coneixement que tenim dels nostres orígens.

Ara som l'espècie dominant del planeta. No hem d'oblidar, però, que l'hauríem d'administrar amb molt de sentit comú, perquè els ecosistemes són molt fràgils. Hem passat d'una economia de subsistència a una

producció controlada dels aliments. Som una massa tan gran de població que l'alimentació requereix una gran planificació. La prehistòria ens mostra com vivien els nostres avantpassats: una lliçó magistral de com aprofitar els recursos naturals. Això ha de formar part de la base del coneixement de tots els ciutadans. El treball dels investigadors del jaciment prehistòric de Vallparadís és fonamental. La informació obtinguda aviat serà a l'abast de tothom. Socialització del coneixement. Això mateix.

Figura 1. Detall de l'excavació arqueològica del jaciment de Dmanisi (Geòrgia). Les restes arqueològiques que s'hi han localitzat (fauna, indústria lítica, Homo) pertanyent al plistocè inferior.

(Fotografia: Joan Garcia).